

ALEVİ OCAKLARI İLE İLGİLİ TESPİT EDİLEBİLEN EN ESKİ TARİHLİ BELGE: AĞUIÇEN OCAĞI ŞECERESİ*

Bülent AKIN**

Özet

Alevi inanç sistemi hakkında son yıllarda yapılan çalışmalarda, Alevi ocaklarına mensup dede ailelerinin şahsi arşivlerinde bulunan ve inanç sistemi içerisinde kutsal olarak kabul edilen emanetlerden şecere ve icazetnâme türü yazılı belgelerin, Alevi ocaklarının tarihi yapılanması ile ilgili önemli ipuçları taşıdıkları görülmüştür. Dolayısıyla, son yıllarda, Alevi ocaklarının tarihine ışık tutmaya yönelik araştırmalarda bu belgelere sıkça başvurulmaya başlanmış ve bu doğrultuda birtakım yeni bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgular, Alevi ocaklarının tarihi yapılanması ile ilgili daha önceki yıllarda ortaya atılan tezlerden farklı bir tablo ortaya koymuştur. Çalışmamıza yol göstericilik yapan sözünü ettiğimiz yeni bulgulardan hareketle hazırlanan bu makale, ilk evre Alevi ocakları arasında “Mürşid Ocağı” olarak kabul edilen Ağuiçen Ocağı'nın Diyarbakır koluna mensup dede ailesinden alınan h. 544/Zilkade (m. 1150/Mart) tarihli şecereyi konu edinmiştir. Söz konusu şecere, tanzim ediliş tarihi itibarıyla şu ana kadar yayımlanan şecereler içerisinde, şimdilik, en eski belge olma özelliğini taşımaktadır. Şecerenin en dikkat çekici özelliği ise, daha önce yayımlanan “Ağuiçen”, “İmam Zeynel Abidin” ve “Dede Garkın” gibi mürşid ocaklarına ait şecerelerin nerdeyse tamamında görülen Ebu'l-Vefâ, Seyyid Ganim ya da Seyyid Hamis silsilesinden farklı bir soy ağacı sıralamasına sahip oluşudur. Makalemizde, öncelikle Diyarbakır yöresindeki Ağuiçen Ocağı'na mensup topluluklardan bahsedildikten sonra, şecerenin orijinal ve transkripsiyonlu metinleri üzerinden bazı tespit ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alevi, Ağuiçen Ocağı, Diyarbakır, şecere, ocak

THE EARLIEST ESTABLISHABLE DOCUMENT ON THE ALEVİ OCAKS: THE OCAK OF AĞUIÇEN'S SHAJARA

Abstract

In the studies on Alevi belief system done in recent years it was seen that the written documents of *shajara* and *ijaza* genres -accepted as relics within belief system- from the private archives of *dede* families that are members of Alevi *ocaks*, carry important hints about historical structure of Alevi *ocaks*. Therefore, in recent years, this documents were started to be frequently used in the studies intended to shed light on the history of Alevi *ocaks*, and accordingly a set of new findings were reached. These findings revealed a different view from the theses on the historical structure of Alevi *ocaks* brought up in the past years. The subject of this paper, prepared with reference to the mentioned new findings which were guide to

* Bu makale, TÜBİTAK 113 K 056 Numaralı proje kapsamında hazırlanmıştır.

** Arş. Gör., Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, İzmir/Türkiye, bulentakinedb@hotmail.com.
DOI:10.12973/hbvd.70.111.

our study, is shajara dated Dhu'l-Qadah 544/March 1150 gotten from a dede family which is a member of the Ağuiçens' Diyarbakır branch recognized as the *mürşid* ocak among the Alevi ocaks of the first stage. As of the date of issuing, this shajara, for now, has the feature of being the earliest document among shajaras published so far. The most remarkable characteristic that shajara has is a genealogy which differs from Ebu'l Vefa, Seyyid Ganim or Seyyid Khamis's genealogies with whom almost all previously issued shajaras concerning *mürşid* ocaks such as "Ağuiçen", "İmam Zeynel Abidin" and "Dede Garkın", were affiliated. In our paper, after mentioning communities that are members of the ocak of Ağuiçen in Diyarbakır region, it will be brought certain determinations and evaluations on the original text and transcription of the shajara.

Key Words: Alevi, the ocak of Ağuiçen, Diyarbakır, shajara (Genealogy), ocak

1. Giriş

Alevilik hakkında son yıllarda yapılan çalışmalar, Alevi inanç sisteminin temel yapılanmasını oluşturan ocakların birbirleriyle olan ilişkilerinde hiyerarşik bir düzen içerisinde teşkilatlandıklarını göstermektedir. Bu hiyerarşik teşkilatlanma ile ilgili çeşitli araştırmacılar tarafından farklı görüşler ileri sürülmüş ve birçok tasnif yapılmıştır. Bu çalışmalarda ocaklar; "Mürşid Ocağı", "Pir Ocağı", "Rehber Ocağı", "Dikme Ocaklar" vb. hiyerarşik bir sıralama çerçevesinde tasnif edilmiştir.¹ Fakat bu tespit ve tasniflerin yanında Alevi ocak yapılanmasında "Dede" ve "Talip" olmak üzere iki çekirdek yapının öne çıktığını görmekteyiz. Dede ailelerinin, kendilerini talip topluluklarından ayıran ve ocak olarak nitelendirilmelerini sağlayan seyyidlik, keramet gösterme, toplumsal önderlik vasıfları taşıma ve ilmi anlamda yeterlilik gibi sıfatlarının yanı sıra, çoğunlukla, inanç sistemi içerisinde kutsal kabul edilen bazı emanetlere sahip oldukları görülmektedir. Bunlar içerisinde en yaygın rastlananlar; Şecere, İcazetnâme, inançla ilgili çeşitli yazma eserler, Ocak Sancağı (Alem), Erkân Ağacı, Şah'ın Pabucu ve On Bir Kollu Çıralık (şamdan)'tır. Bu emanetler, Alevi inanç sistemi bağlamında oluşmuş ritüel işlev ve değerlere sahip olmalarının yanı sıra, bilhassa yazılı belge niteliğinde olanları, Alevi ocaklarının tarihsel yapılanmasına ve teşkilatlanmasına ışık tutacak özellikler taşımaktadır. Gerek devlet arşivlerinden temin edilecek, gerekse Alevi ocaklarına mensup dede ailelerinin şahsi arşivlerinden saha çalışmalarıyla derlenecek bu ailelerin soy, seyyidlik ya da dedeliklerini gösteren şecere veya icazetnâmelerin Aleviliğin tarihi alt yapısının aydınlatılmasına önemli katkı sağlayacağı şüphesizdir.

Alevi ocaklarına ait bu yazılı belgeler ışığında son yıllarda yapılan çalışmalar şimdye kadar bilinen ve bilhassa Fuad Köprülü'nün çalışmalarının etkisiyle genel kabul gören Kalenderilik, Haydarilik ve Yesevilik gibi tasavvuf çevreleri dışında, Tâcü'l-Ârifin Seyyid Ebu'l-Vefâ'nın kurduğu "Vefailik" adında yeni bir tasavvufi ekolün mevcut olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla Köprülü tarafından ortaya

atılan, 13. yüzyıl Anadolu'sunun dini-tasavvufi profilini Ahmed Yesevi ve Yesevîlik merkezli tek kökene dayama tezi, gerek yurt içinden gerekse yurt dışından bilim insanları tarafından sorgulanmaya başlamıştır (Ocak, 2011: 34). A. Yaşar Ocak, Dede Garkın ve Emirci Sultan hakkında hazırladığı kitabında, ilk evre içerisinde yapılan mürşid ocaklarından Dede Garkın Ocağı'na ait şecere ve icazetnâmelerin Alevi ocaklarının tarihini aydınlatma açısından önemine dikkat çekmiştir. Ocak, daha önce yapılan çalışmalardan farklı olarak, söz konusu şecere ve icazetnâmelerin transkripsiyonlu metinlerini, Türkçe çevirilerini ve fotoğraflarını da kitabının sonuna ekleyerek ileride yapılacak çalışmalar için yol gösterici önemli bir adım atmıştır (Ocak, 2011: 154-294). Alevi ocaklarına ait şecere ve icazetnâmeleri konu edinen bir başka araştırmacı da Nejat Birdoğan olmuştur. Birdoğan, "Anadolu ve Balkanlar'da Alevi Yerleşmesi" adlı kitabındaki konuyla ilgili bölümün başında, bazı Alevi ocaklarına mensup dede ailelerinin ellerinde oldukça eski tarihli (m. 1017) şecerelerin olduğunu iddia ettiklerini ve bu belgeleri kimseye göstermediklerini ya da daha eski tarihli belgelerin bazı tutarsızlıklarının olduğunu vurgulamıştır. Soyağacı kurumunun bize Araplardan geçtiğine değinen Birdoğan, Anadolu'da şecere sistemini ilk olarak Selçuklu sultanı Alaeddin Keykubat'ın başlattığını ve bundaki amacının Oğuz ve Kürt topluluklarını kontrol altına almak olduğunu belirtmiştir. Birdoğan, kitabın ilerleyen sayfalarında, görme imkânı bulamadığı şecerelerden kendisine aktarıldığı kadarıyla söz etmiş, ulaşıp okuyabildiklerini ise günümüz Türkçesine çevirerek bunlar hakkında çeşitli değerlendirmelerde bulunmuştur. Yazar bölümün sonunda, ulaştığı şecerelerin sayısal olarak büyük çoğunluğunun Ağuiçen Ocağı'na ait olduğunu ve bu şecerelere göre Ağuiçen Ocağı'nın Ebu'l-Vefâ üzerinden Hz. Ali'ye bağlandığını ifade etmiştir (Birdoğan, 1995: 183-265).

Ayfer Karakaya Stump tarafından yapılan çalışmalarda da ocak mensubu dede ailelerinin ellerinde bulunan bu belgelerin önemine dikkat çekilmiştir. Stump, dede ailelerinden aldığı belgeler ışığında Anadolu Alevi inanç sisteminin tarihi yapılanması hakkında önemli bulgulara ulaşmış ve daha önceki çalışmalarda öne sürülen tezlere ciddi eleştiriler getirmiştir. Şahsi arşivlerden elde ettiği İmam Zeynel Abidin, Ağuiçen ve Dede Garkın gibi "Mürşid Ocağı" olarak tanımlanan ilk evre ocaklarına ait şecerelerden yola çıkarak, bu ocakların Vefâliğe bağlı olduklarını belirtmiştir (Stump, 2012: 263-284). Stump, evlenmesine rağmen, cinsel münasebetten kaçındığı için öz evladı olmayan Ebu'l-Vefâ'nın manevi mirasının çoğu birinci derece akrabası olan yedi evlatlığı üzerinden devam ettiğini ifade etmiştir. Stump'ın tespit ettiği 16 ve 17. yüzyıllara ait bu belgelere göre, Doğu Anadolu'daki Ağuiçen ve İmam Zeynel Abidin gibi önemli mürşid ocaklarının biyolojik atası da Ebu'l-Vefâ'nın bu evlatlıklarından olan, öz kardeşi Seyyid Ganim'in oğlu Seyyid Hamis olarak görünmektedir (Stump, 2012: 273-275).

Bu çalışmaların yanı sıra Alemdar Yalçın ile Hacı Yılmaz'ın yayımladığı şecere ve icazetnâme türü belgeler, Dede Garkın Ocağı'nın tarihi arka planını aydınlatma hususunda önemli katkılar sağlamış ve ileriye dönük yapılacak çalışmalar için temel teşkil etmiştir (Yalçın vd., 2002: 13-88). Ayrıca Alevi inancına mensup araştırmacı-lardan Veli Saltık tarafından yayımlanan "Tunceli'de Alevi Ocakları" adlı makalede, yöredeki Alevi ocaklarına ait şecereler hakkında önemli bilgiler verilmiştir. Saltık, Tunceli'de bulunan ocakların şecereleri ile dede ve talip topluluklarının coğrafi dağılımları hakkında geniş bilgi vermiş, ayrıca tespit ettiği şecerelerde yer alan soy sıralamaları hakkında birtakım değerlendirmelerde bulunmuştur (Saltık, 2009: 145-176).

Diğer taraftan, son yıllarda Erdal Gezik ve Mesut Özcan tarafından yayına hazırlanan "Alevi Ocakları ve Örgütlenmeleri" adlı kitabın Erdoğan Yalgın tarafından yazılan "Şıx Dilo Belincân" başlıklı bölümünde, Şeyh Dilo Belincân'a ait h. 400 (m. 1010) tarihli bir şecereden söz edilmektedir. Şecere'nin aslının Alaeddin Keykubat tarafından alındığını, sahiplerine verilmek üzere yeni bir şecere tanzim edildiği aktarılmaktadır. Yalgın tarafından verilen bilgiye göre Alaeddin Keykubat, şecerenin başlangıcına on yedi satırlık bir metin yazdırmış ve burada, asıl şecerede bulunduğu iddia edilen Cengiz Han'ın mührünü kastederek, "Cengiz Han'ın İşareti, benim huzurumda da sabit olmuştur" diye not düşmüştür. Şecereye göre Şeyh İmadüddin Süleymani, Şeyh Dilo Belincân'ın şeyhi olarak görünmektedir ve Şeyh Dilo Belincân'ı Kürt topluluklarına vekil tayin etmiştir. Şeyh Dilo Belincân'ın yol silsilesi ise, şeyhi İmadüddin Süleymani üzerinden Ebu'l-Vefâ'ya ve Zeyd üzerinden Hz. Ali'ye dayanmaktadır (Gezik vd., 2013: 427-440). Düzenlenme tarihi itibarıyla, makalemizin konusu olan Ağuiçen Şeceresi'nden 140 yıl daha eski bir belge olarak takdim edilen bu şecere, Alevilik tarihi ile ilgili oldukça önemli bir döneme işaret etmektedir. Diğer taraftan, şecerenin henüz yayımlanmamış olması, ilk tanzim ediliş tarihi itibarıyla akıllarda soru işareti bırakmaktadır. Ayrıca, Tâcü'l-Ârifin Es-Seyyid Ebu'l-Vefâ Menakıbnâmesi'nde Ebu'l Vefâ'nın doğum ve ölüm tarihleri h. 417 (m. 1027) - h. 501 (m. 1108) olarak verilmektedir (Gümüšoğlu, 2006: 27). Şeyh Dilo Belincân'ın şeceresinin h. 400 (m. 1010) tarihli olması ve Ebu'l-Vefâ üzerinden yol silsilesinin Hz. Ali'ye ulaşması, Ebu'l-Vefâ'nın şecere tarihinden sonra dünyaya gelmesi göz önünde bulundurulursa, çelişkili ve tartışmaya açık bir durum arz etmektedir. Bu sorun, ancak, şecerenin tam metninin yayımlanması ile çözüme kavuşacak gibi görünmektedir.

Alevi ocaklarına mensup dede ailelerinin ellerinde bulunan şecere ve icazetnâme türü belgelerin tanzim ve sonraki yüzyıllarda tasdik ediliş tarihleri ve yerleri, Alevi inanç sisteminin ve ocak teşkilatlanmasının tarihi hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Bugüne kadar tespit edilebilen şecere ve icazetnâmeler içerisinde en eski tarihli belge, Ahmet Yaşar Ocak tarafından yayımlanan Çelebi Mehmet dönemine ait h. 821 (m. 1418) tarihli belgedir.² Bu makale, Aleviliğin yazılı tarihi

açısından daha önce yayımlanan belgelere nispeten oldukça eski bir tarihte yazılmış olan, Ağuıçen Ocağı'nın Diyarbakır koluna ait, h. 544/Zilkade (m. 1150/Mart) tarihli şecereyi konu edinecektir. Söz konusu şecere, Alevilik tarihi ile ilgili bugüne kadar yayımlanan belgeler içerisinde, şimdilik, en eski belge niteliğini taşımaktadır. Makalede, Aleviliğin ilk evre ocakları arasında yer alan ve "Mürşid Ocağı" olarak nitelendirilen Ağuıçen Ocağı'nın Diyarbakır kolu hakkında bilgi verildikten sonra, Diyarbakır Ağuıçen Ocağı dedesi Hidayet Ulugerçek'ten alınan ve günümüz Türkçesine aktarılan şecere hakkında yapılan tespit ve analizlere yer verilecektir.³

2. Ağuıçen Ocağı'nın Diyarbakır Kolu

Diyarbakır ve ilçelerine bağlı yerleşim birimlerinde tespit ettiğimiz Ağuıçen Ocağı mensuplarının vaktiyle Diyarbakır merkeze bağlı bugünkü adı Nahırkıracı olan Şarabi köyünde yerleşik buldukları bilinmektedir.⁴ Yöredeki Ağuıçen Ocağı dedesi Hidayet Ulugerçek, Ağuıçen Ocağı'nın buradaki "Mürşid Ocağı" olduğunu söylemektedir.⁵ Geçmiş yıllarda yörede, "Düşkünlük Cemleri"nin Ağuıçen Ocağı dedeleri bulunmadan yapılamadağı da bize aktarılan bilgiler arasındadır. Şarabi köyündeki dede ve talip topluluklarının tamamı Türkmenlerden oluşmaktadır. Tahrir defterlerinden 1500'lü yılların başında varlığını tespit ettiğimiz Şarabi köyü⁶, son on yıla kadar da Aleviliğini ve Türkmenliğini koruyan bir köydür. Köydeki dede ve talip toplulukları Diyarbakır'a Horasan'dan geldiklerini ve Ağuıçen Ocağı mensubu dedelerin köklerinin Necef'e dayandığını ifade etmektedir. Sözlü gelenekte, Diyarbakır'a bağlı diğer Türkmen Alevi köylerindeki ocak aileleri gibi, Şarabi'deki Ağuıçen Ocağı mensuplarının da Moğol istilasından kaçarak Anadolu'ya Kuzey Irak üzerinden girdikleri ve Diyarbakır'ı yerleşim yeri olarak tuttukları aktarılmaktadır.⁷ Yakın geçmişe kadar (1980-1981 yılları civarı) Diyarbakır'dan Hac'a gidip gelenler aracılığıyla Necef'te bulunan tanıdıklarından haber alan yöredeki Ağuıçen Ocağı dedelerinin günümüzde bu irtibatı kopmuştur. Ayrıca, yörede yaptığımız derleme çalışmalarında, Şarabi köyünün Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan tarafından kurulduğı da bize aktarılan bilgiler arasındadır.

Son yıllarda yaşanan köyden kente göçlerle, Şarabi'de artık, Alevi inancına mensup kimse kalmamış, köyde yerleşik bulunan Alevilerin tamamı büyük şehir merkezlerine ve yurt dışına yerleşmiştir. Köyün boşalmasıyla da köye Sünni inancına mensup Kürt topluluklar yerleşmeye başlamıştır. Şarabi köyü bugün tamamen bir Sünni Kürt köyü haline gelmiştir. Köyde sadece Ağuıçen Ocağı dedesi Hidayet Ulugerçek'in bir evi (Kuyudamı Ziyaret ve Tekkesi) ile bir köylünün arazisi bulunmaktadır. Diğer taraftan, çeşitli kent merkezlerine ve yurt dışına yerleşen Şarabi köylü Aleviler, Aleviliklerini ve Türkmenliklerini kaybetmemişlerdir. Ayrıca, köylüler halen, yılın değişik zamanlarında köylerine gidip kabir ve Kuyudamı ziyaretlerini sürdürmektedirler. Yörede yaşayan Şarabi köyü dışındaki Türkmen Alevilerin büyük

bir kısmı da Kuyudamı'na adaklar adamakta, buradan dertlerine derman, hastalarına şifa dilenmektedir. İçeride mumlar yakılmakta, dilek taşları dizilmekte ve kuyuda bulunan sudan şifa umulmaktadır.

Kuyudamı, aynı zamanda yakın geçmişe kadar cem ibadetlerinin yapıldığı bir tekkedir. Yörede yaptığımız derleme çalışmalarında, 1960'lı yıllara kadar Şarabi köyü civarında, "Terkân Bölgesi" diye adlandırılan sayıları elliye yakın köyden ve diğer Alevi köylerinden "Kuyudamı"na ve Ağuiçen Ocağı dedelerine ziyarete gelindiği bilgisi bize aktarılmıştır. Kuyudamı, yöredeki inanışa göre Ağuiçen Ocağı'nın bilinen ilk inanç önderlerinin sır olduğu (kaybolduğu) yerdir. Hidayet Ulugerçek tarafından bize aktarılan bilgiye göre, Kuyudamı'nda sır olduğuna inanılan Ağuiçen Ocağı erenlerinden Seyyid Gerçek, Ağuiçen'in (Seyyid Temiz) torunu ve Seyyid Mençek'in en küçük oğludur. Seyyid Mençek'in üç oğlu olmuş ve en küçüğü olan Seyyid Gerçek, kutsal emanetleri alarak Diyarbakır'a gelmiş ve Şarabi köyüne yerleşmiştir. Diğer ikisi ise, Tunceli ve Divriği taraflarına gitmiştir. Ağuiçen Ocağı'na mensup birçok eren ve inanç önderinin bu odada sır olduğu inancı sebebiyle bu tekkeye "Kuyudamı" adı verilmiş ve burası bir ziyaret yeri haline gelmiştir. Görünüşü üç odalı bir ev şeklinde olan Kuyudamı'nın girişinde küçük bir koridor, koridorun sağında ikiye bölünmüş bir oda⁸; koridorun devamında ve giriş kapısının tam karşısında iki basamak merdivenle çıkılan ve diğer odaya açılan bir kapı vardır. Bu oda, geçmişte cemlerin yapıldığı "Tekke"dir. Tekkenin giriş kapısının hemen solunda ise "Kuyudamı" adı verilen ve içerisinde bir kuyu bulunan ziyaret yeri mevcuttur. Bu odadaki kuyuda bulunan su, yöredeki Aleviler tarafından kutsal kabul edilmektedir. Ziyaretçiler, bu ziyaret yerinden ve kuyudaki sudan şifa umarlar. Yörede yaptığımız derleme çalışmalarında Kuyudamı hakkında birçok anlatı tespit edilmiştir.⁹ Diğer taraftan, Ağuiçen Ocağı Diyarbakır koluna ait şecere ve diğer yol emanetleri yüzyıllar boyunca Kuyudamı'nda bulunan bir sandıkta muhafaza edilmiş ve kuşaktan kuşağa aktararak günümüze ulaşmıştır.

3. Miladi 1150 Tarihli Ağuiçen Ocağı Şeceresi

Diyarbakır merkeze bağlı Şarabi köyünde yerleşik bulunan Ağuiçen Ocağı dedesi Hidayet Ulugerçek'ten aldığımız Ağuiçen Ocağı Diyarbakır Kolu'nun soy ağacını gösteren şecere, h. 544/Zilkade (m. 1150/Mart) tarihinde yazılmıştır. Şecerenin başında biri tepede, diğer altısı karşılıklı olarak iki yanda olmak üzere yedi adet mühür bulunmaktadır. Bu mühürlerden sonra Besmele ile başlayan, Allah'ın sıfatlarına ve ayetlerine, Peygamberin ve On İki İmamların salat ve selamlamasına yer verilen kısım gelmektedir. Bu kısmın ardından şecerenin sahibi Seyyid Hüseyin oğlu Seyyid İlyas'ın soyu Hz. Âdem'e kadar sayılmış ve şecerenin eksiksiz olduğunu vurgulayan bir cümlenin ardından h. 544/Zilkade tarihi düşülerek şecere tamam-

lanmıştır. Şecerenin eksiksiz olduğunu vurgulayan ve tarih düşülen kısım günümüz Türkçesi ile şöyledir:

“*Seyyid Receb oğlu Seyyid Hâce oğlu Seyyid Hüseyin oğlu **Seyyid İlyas**’ın şeceresidir. Muhakkak ki, o soyu açık (nesebi sahih) olan bir seyittir. Bunda şüphe ve belirsizlik yoktur. Her kim ki O’nun nesebinden şüphe ederse O (bir sözcük okunmuyor) ’na Müste’ân olan Allah’tandır. Yüce Allah sağlam (muhkem) ve yüce kitabında (Kur’an’da) şöyle buyurmuştur: ‘Her kim bir iyilikle gelirse kendisi için onun on misli vardır (En’âm 6/160)’, ‘Ve iyilikte bulununuz (Bakara 2/195)’, ‘Yüce Allâh iyilik yapanların mükâfatını zâyi etmez (Tevbe 9/120)’. Bu tam bir şeceredir. **Hicrî 544** senesinin mübarek Zilkade ayında yazıldı. Allah’ın övgüsü Muhammed’in hayırlı yaradılışına ve bütün ailesinin üzerine olsun. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah içindir”.* En alt kısımda ise Seyyid Salih bin Musa, Seyyid El-Muhtez (Ahmed) bin Hüseyin, Seyyid Sâdi bin İsmail ve Seyyid Sadık bin Behlül adında dört Seyyid tarafından şecerenin eksiksiz olduğu tasdik edilmiştir.

Şecerenin farklı kısımlarında yedi adet derkenar bulunmaktadır. Bu derkenarlar, şecerenin farklı tarihlerde, farklı kişiler tarafından tasdik edildiğini göstermektedir. Özellikle şecerenin sağ tarafında bulunan iki derkenarda “Diyarbakır” şehrinin adının geçmesi dikkat çekicidir. Ayrıca, bu derkenarlardan birinde h. 1021 (m. 1613) tarihi düşülmüştür. Söz konusu iki derkenarın günümüz Türkçesi şöyledir:

Der-kenâr 1

“*İçine baktığımda hakkıyla bilgi sahibi oldum ve mübarek bir nesebe muvafakat ve latif bir asla mutabakat buldum, hâli üzere bıraktım. Bunu fakir Seyyid Ahmed, **Diyarbakır** şehrinde nakib, İstanbul’da nakibü’l-eshraf kâimmakâmı, yazdı. Allah O’nu affetsin”.*

Der-kenâr 2

“*Bu şecere, aslı asil, fer’i yüce ve melekler ve vahiyle müşerref olan ve güzel kokan Hz. Muhammed, Allah’ın övgüsü ve selamı O’nun üzerine ve ailesinedir, ululuk ve kıymet sahibidir. [Bu şecereyi] **Diyarbakır** şehrinde yaklaşık **Hicrî 1021** civarında gördüm. Onu kabul ettim, geçirdim (tasdik ettim) ve aslımı sahibi olan Seyyid İlyas e’l-Mersum oğlu Seyyid Hüseyin oğlu **Seyyid Muhyiddin**’e teslim ettim. Bu şecere sahibinin soyu meşhurdur ve bunda hile yoktur. Muhakkak ki o Hz. Peygamber ve ailesiyle Cennet’e girmek üzere A’raf’ta bir araya geldi. Bendeniz, Allah’ın fakiri Seyyid Abdulkâdir bin Seyyid Muhammed Halep şehridenim. Allah onu affetsin”.*

Alevi ocakları ile ilgili yazılı kaynak bağlamında şu ana kadar yayımlanan şecere ve icazetnâmeler arasında, şimdilik, en eski belge niteliğinde görünen bu şecerenin şekil ve kurgu özellikleri bakımından sonraki yüzyıllarda yazılmış şecere yazım mantığına uygun olduğu görülmektedir. Şecerenin en üst kısmında yer alan mühür-

lerin şekil itibarıyla sonraki yüzyıllarda yazılan bazı şecerelerle birebir aynı olduğu tespit edilmiştir. Mühürlerin içerisindeki yazılarda da içerik bakımından çok küçük farklılıklar olduğu görülmüştür. Bu şecerelerden h. 1015 (m. 1607) tarihli Ağuiçen Ocağı şeceresi, h. 997 (m. 1588) tarihli Dede Garkın Ocağı şeceresi ile arşivimizde bulunan bir Dede Garkın Ocağı şeceresinin mühürlerinin birbirleriyle aynı olduğu ve yaklaşık aynı içeriklere sahip oldukları ilk bakışta görülecek biçimde açıktır.¹⁰ Şecerenin devamında da şecere yazma geleneğine aykırı bir durum söz konusu değildir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi şecere, yazıldığı tarihten yaklaşık 463 yıl sonra, miladi 1613 yılında Halep şehrinde tasdik edilmiştir. Şecerede bu onay dışında, yapılan diğer tasdiklerde tarih düşülmemiştir. Öte yandan şecerede, bazı belgelerde görülen şecere sahibine iltifat edilmesi, hürmet ve ayrıcalık gösterilmesi gibi öğütler veren ve dünyevi konularda belli amaçlara yönelik nasihatler içeren herhangi bir bölüm mevcut değildir.

Şecerede dikkat çeken en önemli husus ise, diğer ocak şecerelerinin hemen hemen tamamında geçen Ebu'l-Vefâ, kardeşi Seyyid Ganim ve Seyyid Ganim'in oğlu Seyyid Hamis'in adlarının bulunmasıdır. Hz. Adem'e kadar uzanan şecerenin Hz. Ali'den itibaren miladi 1150 yılına, yani şecerenin sahibi Seyyid İlyas'a kadar geliştiği şöyledir:

‘ Alî bin Ebî Tâlib
 Hüseyn bin ‘ Alî
 İmâm e'l-Ma‘şüm Zeyne'l-‘ Âbidîn
 Zeydü’ş-Şehbâ
 Seyyid Hüseyn zi'l-‘ ibre
 Seyyid Yahyâ Ekber
 Seyyid Yahyâ Aşgar
 Seyyid ‘ Alî
 Seyyid Kâsım
 Seyyid Mūsâ
 Seyyid Şerefü’ d-dîn
 Seyyid Ca‘ fer
 Seyyid Nürü’ d-dîn
 Seyyid Aḥmed
 (Ahsen) Seyyid Muhammed (tam okunamıyor)

Seyyid Maḥmūd

Seyyid Şemsü'd-dîn

Seyyid Receb

Seyyid H̄āce

Seyyid H̄üseyn

Seyyid İlyās

Mevcut belgeler üzerinden konuşulduğunda, özellikle Ebu'l-Vefâ'nın annesinin Kürt olduğunu ve Kürt topluluklarının içerisinde yetiştiğini, dolayısıyla da kendisinin de Kürt olduğunu kabul eden araştırmacılar olduğu gibi, menakibnâmesindeki halifelerinin neredeyse tamamının Türkmen isimleri ve nispetleri taşıması sebebiyle onun bir Türkmen şeyhi olabileceğini öne süren araştırmacılar da vardır.¹¹ Bu noktadan hareketle, bugüne kadar tespit edilebilen Ağuıçen Ocağı şecerelerinde Ebu'l-Vefâ'nın adının ya da kardeşi Seyyid Ganim ve Seyyid Ganim'in oğlu Seyyid Hamis'in adlarının bulunmasından dolayı Ağuıçen Ocağı'nın Kürt kökenli olup olmadığı tartışma konusu olmuştur. Ağuıçen Ocağı'nın Diyarbakır koluna ait bu şecerede, Ebu'l-Vefâ, Seyyid Ganim ya da Seyyid Hamis'in adlarının geçmeyişi, Ağuıçen Ocağı hakkında şu ana kadar ileri sürülen görüşlerden farklı bir tablo ortaya koymuştur. Ayrıca, şecerenin Türkmen Alevisi bir dede ailesinin elinde bulunuşu da konuyla ilgili daha önce ortaya atılan görüşler hakkındaki soru işaretlerini arttırmaktadır. Kaldı ki, söz konusu şecerenin yazıldığı tarih göz önünde bulundurularak mevcut belgelerle mukayese edildiğinde, sözünü ettiğimiz değişim daha net görülecektir.

4. Sonuç

Şu ana kadar yayımlanan şecere ve icazetnâmeler içerisinde, şimdilik, en eskisi olma özelliğine sahip olan Ağuıçen Ocağı'nın Diyarbakır koluna ait şecere, kanaatimizce Alevi ocaklarının tarihiyle ilgili yeni soruların sorulması gerektiğini gündeme getirmiştir. Kendisinden yaklaşık üç ya da daha fazla asır sonra yazılmış olan diğer şecere metinlerine yapı ve kurgu bakımından benzemesi, şecerenin tasdiği yapılrken bazı şecere ve icazetnâmelerde olduğu gibi aslının herhangi bir devlet kurumu tarafından alınıp sahibine kopyasının ya da yenisinin verilmesi gibi bir durumun söz konusu olmayışı ve söz konusu tasdiklerin şecerenin kenarlarına yapılması sebebiyle aslının muhafaza edilmiş olması, şecerenin Alevilik tarihi açısından önemini bir kat daha arttıran hususlardır.

Daha önce tespit edilen ve yayımlanan ilk evre Alevi mürşid ocaklarına mensup dede ailelerine ait şecerelerde, dedelerin soylarının Tâcü'l-Ârifin Seyyid Ebu'l-Vefâ üzerinden Hz. Ali'ye ulaştığı görülmüştür. Bu şecerede ise, Ebu'l-Vefâ, kardeşi Ganim ve Seyyid Ganim'in oğlu Hamis'in adlarının zikredilmemesi, şecerenin tan-

zim tarih de göz önünde bulundurulduğunda, önceki şecerelerdeki silsileden hareketle verilen hükümlerde daha dikkatli olunması gerektiğini göstermiştir.

Tespit edilen bu belgenin ortaya çıkardığı bir gerçek de devlet arşivlerinde bile rastlanamayacak kadar eski tarihli bir belgenin şahsi arşivde muhafaza edilmiş olmasıdır. Alevi ocakları üzerine yapılan çalışmalarda devlet arşivleri merkezli çok ciddi verilere ulaşmak mümkün olmamaktadır. Son yıllarda Alevi ocakları ve teşkilatlanmaları üzerine yeni yorumları sağlayan belge ve bilgilerin şahsi arşivlere dayanması, bu yönde çalışmalar yürütülmesi gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda, Alevi ocakları üzerine yapılan çalışmalarda, alan araştırmalarına öncelik verilmesi elzem bir hal almıştır. Yaptığımız saha çalışmalarında, Alevi ocaklarına ait önemli belgelerin kutsal emanetler olarak kabul edilerek saklandığı görülmüş ve diğer ocaklara ait belgeler de tespit edilmiştir. Bu belgelerin büyük bir çoğunluğu, inanç sisteminden kaynaklanan bir algı sebebiyle saklanmakta ve bilim dünyasıyla paylaşılmamaktadır. Bu durum, söz konusu belgelerin sağlam muhafaza edilmiş ve araştırmacılar tarafından bulunmuş olanları için, bir şans olarak değerlendirilebilir. Ancak, bu belgelerin iyi muhafaza edilememiş olanlarının çürümeye terk edilmesi ve kağıt zararlılarınca tahribe uğrama ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Bu sebeple, Alevi ocaklarını konu edinen araştırmalarda saha çalışmalarına öncelik verilmeli ve ivedilikle bu tür belgeler koruma altına alınmalıdır. Nitekim, Alevi ocaklarıyla ilgili birçok belge, bizim tespit ettiğimiz belge kadar şanslı olmayacaktır.

Sonnotlar

- ¹ Bu tasnifler, çoğunlukla, ocakların hiyerarşik yapılanmalarına, tarihi durumlarına ve kerametlerine göre yapılmıştır. Tasniflerin ve ocaklar arası hiyerarşik yapının geniş bir değerlendirmesi için bk. (Ersal, 2013: 75-94)
- ² Ahmet Yaşar Ocak tarafından yayımlanan Şecere'nin transkripsiyonu ve Türkçe çevirisi için bk. (Ocak, 2011: 154-194).
- ³ Şecerenin transkripsiyonunun yapılmasında ve metnin günümüz Türkçesine çevrilmesinde benden yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Ozan YILMAZ'a teşekkür ederim. Ayrıca, son okumalarda metnin kontrolüne yardımcı olan sayın Prof. Dr. Nadim Macit, Doç. Dr. Abdullah Temizkan, Yrd. Doç. Dr. Yahya Kemal Taştan ve Doktora Öğrencisi Murteza Tuzlu'ya teşekkürler.
- ⁴ Diyarbakır Alevi ocakları hakkında geniş bilgi için bk. (Taştın, 2006; Akın vd., 2012: 231-246).
- ⁵ Yörede yaptığımız saha çalışmalarında, Şarabi köyü dışındaki diğer yerleşim birimlerinde İmam Zeynel Abidin ve Dede Garkın Ocağı gibi önemli mürşid ocaklarının da mevcut olduğu görülmüştür. Yörede, günümüzde en fazla talip topluluğuna sahip olan ocağın, İmam Zeynel Abidin Ocağı olduğu görülmüştür.
- ⁶ 1530 tarihli tahrir defterinde Şerabi (Nahırkıracı) köyü, Şarabi adıyla kayıtlıdır (TD 998/I: 53).

- ⁷ Bu konuda bazı araştırmacılar köydeki Ağuıçen Ocağı dedelerinin Dersim'deki Bargını'den geldiklerini aktarmaktadır (Aksüt, 2012: 243; Gezik vd., 2013: 89). Ancak, biz yörede yaptığımız saha çalışmalarında gördüğümüz, gerek Ağuıçen Ocağı gerekse diğer ocaklara mensup dede ve talip topluluklarının böyle bir bilgiden haberlerinin olmadıklarını gördük.
- ⁸ Yöredeki Ağuıçen Ocağı dedesi Hidayet Ulugerçek'ten aldığımız bilgilere göre bu oda, daha önceden, Kuyudamı'na ait ocak ve mutfağın bulunduğu yermiş.
- ⁹ Söz konusu anlatılar makalemizin konu ve kapsamı dışında olduğundan dolayı, burada bu anlatılara yer verilmeyecektir
- ¹⁰ Söz konusu h. 1015 (m. 1607) tarihli Ağuıçen Ocağı şeceresi için bk. (Bozdoğan, 2013: 403-409), h. 997 (m. 1588) tarihli Dede Garkın Ocağı şeceresi için bk. (Ocak, 2011: 256-258).
- ¹¹ Bu konudaki görüşler için bk. (Ocak, 2011: 40; Gümüšoğlu, 2006: 9; Stump, 2012: 263-284).

Kaynakça

- AKIN, B.-EKİCİ, M. (2012). "Diyarbakır Yöresi Alevi Ocakları Üzerine Bir Değerlendirme". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S. 63. 231-246.
- AKSÜT, H. (2009). *Aleviler Türkiye-İran-İrak-Suriye-Bulgaristan*. Ankara: Yurt Yay.
- BİRDOĞAN, N. (1995). *Anadolu ve Balkanlar'da Alevi Yerleşmesi Ocaklar-Dedeler-Soyağaçları*. İstanbul: Mozaik Yayınları.
- BOZDOĞAN, N. (2013). *Alevi İslam İnancı ve Ağuıçen Ocağı Soy Şeceresi*. İstanbul: Can Yayınları.
- ERSAL, M. (2013). *Alevi-Bektaş İnanç Sisteminde Hiyerarşik Yapı: Çubuk Havzası Aleviliği Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GEZİK, E.-ÖZCAN, M. (2013). *Alevi Ocakları ve Örgütlenmeleri*. Ankara: Kalan Basın Yayın Dağıtım.
- GÜMÜŞOĞLU, D. (2006). *Tâcü'l-Ârifin Es-Seyyid Ebu'l-Vefâ Menakıbnâmesi*. İstanbul: Can Yayınları.
- OCAK, A. Y. (2011). *Ortaçağ Anadolu'sunda İki Büyük Yerleşimci (Kolonizatör) Derviş Yahut Vefâ'iyye ve Yeseviyye Gerçeği: Dede Garkın & Emirci Sultan (13. Yüzyıl)*. Ankara: Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları.
- SALTIK, V. (2009). "Tunceli'de Alevi Ocakları". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S. 52. 145-176.
- KARAKAYA-Stump, A. (2012). "The Vefâ'iyye, The Bektashiyye And Genealogies of Heterodox". *Islam In Anatolia: Rethinking The Köprülü Paradigm*. S. 44. 263-284.
- TAŞĞIN, A. (2006). *Güneydoğu Anadolu'da Türkmen Aleviler -Diyarbakır ve Çevresi-*. Ankara: Ataç Yayınları.
- YALÇIN, A.-YILMAZ, H. (2002). "Kargın Ocaklı Boyu ile İlgili Yeni Belgeler". Ankara: *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. S. 21. 13-88.
- 998 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Diyar-ı Bekr ve Arap ve Zü'l-Kadiriyye Defteri-I 937/1530. (1998). Ankara: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

Kaynak Kişi Dizini

Aziz Güçlü, (1951), Seyithasan (Bakacak), Bismil, Diyarbakır, İlkokul, Halk Şairi-Talip.

Cafer Açıkgöz, (1956), Büyükkadı, Diyarbakır, Lise, Rehber.

Cemal Özdemir, (1952), Darlı (Ulutürk), Bismil, Diyarbakır, Üniversite, Talip.

Hasan Baykut, (1961), Türkmenhacı, Bismil, Diyarbakır, Beyazıd-ı Bostan Ocağı Dedesi.

Hidayet Ulugerçek, (1947), Şarabi, Diyarbakır, Üniversite, Ağuiçen Ocağı Seyyidlerinden (Dede).

Mehdi Kaygusuz, (1961), Darlı (Ulutürk), Bismil, Diyarbakır, Lise, İmam Zeynel Abidin Ocağı Dedesi.

Meryem Özdemir, (1954), Seyithasan (Bakacak), Bismil, Diyarbakır, İlkokul, Âşık-Talip.

Musa Kargın, (1966), Büyükkadı, Diyarbakır, Lise, Dede Garkın Ocağı Dedesi-Âşık.

Sultan Kargın, (1927), Büyükkadı, Diyarbakır, Okuma yazma bilmiyor, Ana Bacı (Dede eşi).

Vedat Güldoğan, (1950), Çüngüş, Diyarbakır, Üniversite, Araştırmacı-Yazar.

Ekler

Ek-1. Ağuiçen Ocağı Diyarbakır Kolu Şeceresinin Türkçesi

En üstte bulunan ilk üç satır okunmayacak durumda.

İlk mührün ortasında; “El-mülk-i li’llāh Muḥammeden Resūli’llāh ‘Aliyyü’n Veliyü’llāh”, bu yazının çevresindeki ilk çemberde “Nādī Aliyyü’n mazharu’l ‘acāib Tecidhu ‘avnen leke fi’n-nevāib külli hemmin ve ğammin se-yencelī bi-velāyetike yā ‘Alī yā ‘Alī yā ‘Alī”, dış çemberinin en üstünde Allah yazısı ve sırasıyla On İki İmamların adları yazılıdır.

Bu mührün altında, karşılıklı olarak bulunan iki mührde çemberin ortası okunamayacak durumdayken çemberin çevresinde sırasıyla On İki İmamların adlarına yer verilmiştir.

Üçüncü sıradaki karşılıklı mührlerin ortasındaki yazı okunamamakla beraber, dış çemberdeki yazı kısmen okunabilmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla burada da On İki İmamların adları zikredilmiştir.

Dördüncü sırada bulunan son mührlerin ortasında “Bu mühr, İmam

‘Aliyyü’l-Hâdi ve Hasan e’l-‘Askerî’nin mührüdür” yazılıdır. Mühürlerin çevresinde ise, tam olarak okunamamakla beraber On İki İmamların adlarının yazıldığı olduğu anlaşılmaktadır.

Esirgeyen ve Bağışlayan Allah’ın Adıyla,

Hamd; Muhsin (ihşan eden), Mün’im (nimetlendiren), Mennân (çokça minnet eden), Kâhir (kahreden), Müheymin (koruyan ve gözeten), Deyyân (hesap gören) olan; fazilet, cömertlik, iyilik, bolluk, minnet, af, rahmet, mağfiret, büyüklük, celâl sahibi olan; mekânsız, zamansız, devirsiz, dönemsiz varolan, zaman ve mekân takdiri olmaksızın zamanı ve mekânı yaratan ve yaratılmışlar arasında insanı seçip, ona konuşmayı öğreten, itaat etmeyi emreden, günah işlemeyi yasaklayan ve ondan küfrü gideren, onu imanla yüceltip mutluluk ve kavuşmayla, kader ve ayrılıkla müstesna kılan Allah’a mahsustur. Bütün noksan sıfatlardan münezze ve kemal sıfatlarıyla muttasıf olan “*Allah her gün bir iştedir* (Rahmân 55/29)” (âyetini) tesbih ederim. Ve biz, Allah’tan başka bir ilah olmadığına, *O’nun ortaksız* (En’âm 6/163) bir olduğuna; insanları, cinleri, kuşları ve balıkları toprak, hava ve ateşten yarattığına; O’nun gönderdiği peygamberleri, salih velilerini şahit kıldığına, İmamlar’ın kabirlerini âriflerin kiblesi, tavaf edenlerin Kabe’si kıldığına, onları öncekiler ve sonrakiler üzerine üstün kıldığına, onları sevmeyi yaratılmışların tümüne vacip kıldığına şahadet ederiz. Ve yine şahadet ederiz ki Muhammed (s.a.v.) peygamberlerin efendisi günahkârların şefaâtçisi, âlemlerin Rabbi’nin peygamberliğini tebliğ eden, (insanları O’nun dinine) davet eden, güvenilirliği eda eden ve hidayet eden bir elçidir. Allah’ın salâtı ve selâmı yeryüzünün ve gökyüzünün efendisinedir. Ve yine her zaman galip gelen kabilenin arslanı, ilk önce yakınlarına ve eşlerine savaşlarda, mihraplarda ve menkıbelerde şefaât edilen, müminlerin emîri, İmâmu’l-Murtazâ Ali bin Ebî Tâlib üzerine olsun. Ve yine faziletler ve ilimler denizi olan, Allah’ın emriyle hareket etmeyi alışkanlık edinmiş, Ali oğlu “zehirlenmiş” İmam Hasan’ın üzerine olsun. Ve yine güzel, açık bir yol ve fasih bir dil üzere gizliyi ve açığı izhar eden Ali oğlu İmam Hüseyin’in üzerine olsun. Ve yine, Rabbi’nin sınırları üzere kaim olan (hareket eden), Allah’ın emriyle dâim, kıyamet gününde destekçi İmam Ali bin Hüseyin Zeyne’l-ibâd’ın üzerine olsun. Ve yine “parlayan doğruluk” olan, “nur veren kandil” İmam Muhammed Bâkır üzerine olsun. Ve yine soyu yüce ve konuşması belîğ, doğunun ve batının en faziletlisi İmam Caferü’s-Sâdık üzerine olsun. Ve yine âlim ve haberli, etkili bir nûr olan İmam Kâzım üzerine olsun. Ve yine “kopmayan, sağlam bir kulp” (Bakara 2/256; Lokman 31/22) ve “destek verici bir kılıç” olan İmam Aliyyü’r-Rızâ üzerine olsun. Ve yine hidayet eden, doğru yolda yürüyen, doğruluk kendisine ilham edilmiş İmâm Muhammedü’l-Cevâd üzerine olsun. Ve yine kuvvetli âlim, Allah’ın sağlam ipi, âriflerin boyun eğdiği İmam Aliyyü’l-Hâdiyyü’l-Emîn üzerine olsun. Ve yine dosdoğru bir yol ve sürekli bir nur üzere olan vefalı âlim İmam Hasan el-Askerî üzerine olsun. Ve yine dinleri açıkça gösterip iman nuru üzere olan ve Kur’an’ı tefsir eden İmam Muhammed ibni’l-Hasan el-Mehdî üzerine olsun. Ve yine zamanın sahibi, insanların ve cinlerin efendisi, gözlerin nuru, cahilliği, zulmü ve kötülüğü engelleyen Hz. Peygamber’in, ailesinin ve soyunun (geçmişlerinin) tamamı üzerine olsun.

Bu şecere, Âdem (üzerine selam olsun) oğlu Şit (üzerine selam olsun) oğlu ? oğlu Âdem oğlu Sehlâyil oğlu Hânûh oğlu Nûh oğlu Mâlik oğlu Nûh oğlu (selamın en üstünü üzerine olsun) Sâm oğlu Efhaş oğlu Şâluh oğlu ? oğlu Âmir oğlu Erva' oğlu Semâ'ûn oğlu Nâhûr oğlu Târuh oğlu Âzer oğlu İbrâhim Halil (üzerine selam olsun) oğlu İsmâil (üzerine selam olsun) oğlu Kaydâ oğlu Haml oğlu Übeyy oğlu Kâli' oğlu Elyasa' oğlu Evd oğlu Edû oğlu Adnan oğlu Ma'din oğlu İlyas oğlu Müdrîk oğlu Mehr oğlu Huzeyme oğlu Kinâne oğlu Muzar oğlu Mâlik oğlu Fihri (Kureyş) oğlu Lüey oğlu Ka'b oğlu [Mürre oğlu] Kilâb oğlu Kusay oğlu Abdumuttalib oğlu Ebû Tâlib (Aliyyullah?) Hâşim oğlu Ali oğlu Hüseyin oğlu İmâm el-Masum Zeyne'l-Âbidîn oğlu oğlu Zeydû'sh-Sehbâ (Şehid) Seyyid Hüseyin Zi'l İbre (ibret sahibi) oğlu Seyyid Yahyâ Ekber oğlu Seyyid Yahyâ Asgar oğlu Seyyid Ali oğlu Seyyid Kâsım oğlu Seyyid Musa oğlu Seyyid Şerefeddin oğlu Seyyid Cafer oğlu Seyyid Nureddin oğlu Seyyid Ahmed oğlu [Ahsen Seyyid Muhammed/Ahmed?] oğlu Seyyid Mahmûd oğlu Seyyid Şemseddin oğlu Seyyid Receb oğlu Seyyid Hâce torunu Seyyid Hüseyin oğlu **Seyyid İlyas**'ın şeceresidir. Tamam oldu.

Seyyid Receb oğlu Seyyid Hâce oğlu Seyyid Hüseyin oğlu **Seyyid İlyas**'ın şeceresidir. Muhakkak ki, o soyu açık (nesebi sahih) olan bir seyittir. Bunda şüphe ve belirsizlik yoktur. Her kim ki O'nun nesebinden şüphe ederse O (bir sözcük okunmuyor) 'na Müste'ân olan Allah'tandır. Yüce Allah sağlam (muhkem) ve yüce kitabında (Kur'an'da) şöyle buyurmuştur: “Her kim bir iyilikle gelirse kendisi için onun on misli vardır (En'âm 6/160)”, “Ve iyilikte bulununuz (Bakara 2/195)”, “Yüce Allâh iyilik yapanların mükâfatını zâyi etmez (Tevbe 9/120)”.

Bu tam bir şeceredir. **Hicrî 544** senesinin mübarek Zilkade ayında yazıldı. Allah'ın övgüsü Muhammed'in hayırlı yaradılışına ve bütün ailesinin üzerine olsun. Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah içindir.

Seyyid Musa oğlu Sâlih
Seyyid Hüseyin oğlu El-Muhtez (Ahmed)
Seyyid İsmâil oğlu Sadi
Seyyid Behlûl oğlu Sâdik

Der-kenâr 1

İçine baktığımda hakkıyla bilgi sahibi oldum ve mübarek bir nesebe muvafakat ve latif bir asla mutabakat buldum, hâli üzere bıraktım. Bunu fakîr Seyyid Ahmed, **Diyarbakır şehrinde** nakîb, İstanbul'da nakîbü'l-eşrâf kâimmakâmı, yazdı. Allah O'nu affetsin.

Mühür: Allah'a bana verdiği nimetler için hamd ederim.

Der-kenâr 2

*Bu şecere, aslı asîl, fer'i yüce ve melekler ve vahiyle müşerref olan ve güzel kokan Hz. Muhammed, Allah'ın övgüsü ve selamı O'nun üzerine ve ailesinedir, ululuk ve kıymet sahibidir. [Bu şecereyi] **Diyarbakır şehrinde** yaklaşık **Hicrî 1021** civarında gördüm. Onu kabul ettim, geçirdim (tasdik ettim) ve aslını sahibi olan Seyyid İlyas e's-Mersum oğlu Seyyid Hüseyin oğlu **Seyyid Muhyiddîn**'e teslim ettim. Bu şecere*

sahibinin soyu meşhurdur ve bunda hile yoktur. Muhakkak ki o Hz. Peygamber ve ailesiyle Cennet'e girmek üzere A'raf'ta bir araya geldi. Bendeniz, Allah'ın fakiri Seyyid Abdulkâdir bin Seyyid Muhammed Halep şehrindeyim. Allah onu affetsin.

Mühür: Okunmuyor.

Derkenar 3

Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adıyla

Zeyne'l-âbidîn oğlu Zeyd torunu Hüseyin zi'd-Dem'a. Soyu yayılmıştır ve onun nesebi bellidir. Onu Âtife e'l-Hasan Sermezâyî'nin torunu İbrâhim bin Muhammed Ali yazdı.

Mühür: Okunmuyor.

Derkenar 4

Zeyne'l-âbidîn oğlu Zeyd torunu Hüseyin zi'd-Dem'a. Soyu yayılmıştır ve onun nesebi bellidir. Onu Lutfullah oğlu İdrîs el-Hasan Müsevî el-Berr torunu Sultân yazdı.

Mühür: Okunmuyor.

Derkenar 5

Zeyne'l-âbidîn oğlu Zeyd torunu Hüseyin zi'd-Dem'a. Soyu yayılmıştır ve onun nesebi bellidir. Onu, âcizâne Hüseyin e'l- Mahm'ul ' İķâb oğlu Nasruddîn oğlu Hüseyin yazdı.

Mühür: Okunmuyor.

Derkenar 6

Zeyne'l-âbidîn oğlu Zeyd torunu Hüseyin zi'd-Dem'a. Soyu yayılmıştır ve aile sahibidir. Onu âcizâne Âtife Hüseyin e'l-Müsevî e'l-Hâmî oğlu Reşîd Sâlih yazdı.

Mühür: Okunmuyor.

Derkenar 7

...rde Câmî'-i Kebîr kapusunun Hâcî ' Oşmân andan Kaçır belinde ... vuşul (eksik)

Bu yazının alt kısmında 1642, 1142 ya da 8642 şeklinde okunabilecek bir rakam mevcuttur. Rakamın altına bir çizgi çekilmiş ve altına Arapça Mim “م” harfi konulmuştur.

Ek-2. Şecerenin Transkripsiyonlu Metni

En üstte bulunan ilk üç satır okunamayacak durumda.

İlk mührün ortasında; “El-mülk-i li'llâh Muḥammeden Resûli'llâh ' Aliyyü'n Veliyü'llâh”, bu yazının çevresindeki ilk çemberde “Nâdî Aliyyü'n mazharu'l ' acâib Tecidhu ' avnen leke fi'n-nevâib külli hemmin ve ğammin se-yencelî bi-velâyetike yâ ' Alî yâ ' Alî yâ ' Alî”, dış çemberinin en üstünde ise, Allah yazısı ve sırasıyla On İki İmamların adları yazılıdır.

Bu mührün altında, karşılıklı olarak bulunan iki mührerde, çemberin ortası okunamayacak durumdayken çemberin çevresinde sırasıyla On İki İmamların adlarına yer verilmiştir.

Üçüncü sıradaki karşılıklı mühürlerin ortasındaki yazı okunamamakla beraber, dış çemberdeki yazı kısmen okunabilmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla burada da On İki İmamların adları zikredilmiştir.

Dördüncü sırada bulunan son mühürlerin ortasında “Hātā mührü’l İmām ‘Aliyyü’l-Hādi Ve’l-Ḥasan e’l-‘Askerī (‘aleyhi’s-selām)” yazılıdır. Mühürlerin çevresinde ise, tam olarak okunamamakla beraber On İki İmamların adlarının yazılı olduğu anlaşılmaktadır.

Bi’smillahi’r-rahmāni’r-rahīm

e’l-Ḥamdu li’llāhi’l-Muḥsini’l-Mün‘imi’l-Mennāni’l-Ḳāhiri’l-Müheymini’d-Deyyāni Zü’l-fazlı ve’l-cüdi ve iḥsāni’l-kerīmi Zü’t-tūli ve’l-İmtināni ve’l-‘afvi ve’r-rahmeti ve’l-ḡufrāni ve’l-‘azameti ve’l-celāli ve’s-sultāni ellezī kāne ve lā-mekāne ve lā-ḥīne ve lā-evāne ve lā-vaḳte ve lā-zamāne ve lā-feleke ve lā-devrāne ḫalaḳa’l-mekāne lā-fī mekāni’l-muḳadderi’z-zamān lā-fī zamānin ve kevvene’l-ekvān ve hüve’l-Ḥayyü mine’l-keveni. Va’ḫtāra min-beyne’l-ḫalāyık e’l-insān ve ‘allemehu’l-beyān ve emerehu bi’t-tā‘ati ve nehāhu ‘ani’l-‘iṣyāni ve ezālehu bi’l-küfri ve e’ izzehu bi’l-İmāni ve ḫaṣṣahu bi’s-sa‘ādeti ve’l-vişāli ve bi’ş-şekāveti ve’l-hicrān. Fe-sübbānehu *külle yevmin hüve fī şe’nin*. Ve neşhedü en lā ilāhe illa’llāh vaḫdehu *lā-şerike leh ḫalıku’l-insi ve’l-cānni ve’t-tayri ve’l-ḫitāni min-türābin ve rīḫin ve nīrānin ellezī ca‘ale şāhidün enbiyā’ihi’l-mürselin ve evliyā’ihi’ş-şālihīn ve şayyera merāḳidu’l-e’imme kıbletü’l-‘ārifin ve ka‘betün li’t-tā’ifin ve faḍdalehum ‘ale’l-evvelin ve’l-āḫirin ve evcebe muḫabbetehum ‘ale’l-ḫalā’iḳi ecma‘in. Ve neşhedü enne Muḫammeden seyyide’l-mürselin ve şefi‘u’l-müznibin ve resūlu Rabbi’l-‘ālemīn ellezī bellaḡa’r-risālete ve da‘ā ve edde’l-emāne ve hedā. Şalla’llāhu ve’s-sellem sādāti’l-arzi ve’s-semā’i. Ve ‘Aliyyü’l leysun benī ḡālibin ve’l-hezberu’s-sālibin şüfi‘a’l-ebā‘ile mine’l-eḳāribi’l-muḳaddemi fi’l-meḫāribi ve’l-ḫurūbi zü’l-menāḳibi e’l-İmāmu’l-Murtażā emīru’l-mü’mīnin ‘Alī bin Ebī Ṭālib ve ‘alā baḫri’l-fazā’il ve’l-‘ulūmi ve’l-mersūmi bi-emri’llāh e’l-mesmūmi e’l-İmām e’l-Ḥasan ibni ‘Aliyyü’l-mesmūm ve ‘ale’l-menhecī’l-melīḫ ve’l-lisāni’l-faşıḫ muzhiru’l-ḫafā ve’s-şarīḫ e’l-İmām e’l-Ḥüseyn bin ‘Alī zebihī ‘ale’l-ḳā’imi bi-ḫudūdi Rabbi’l-‘ibādi e’d-dā’imu bi-emri’llāhi zuḫren li-yevmi’t-tenād e’l-İmām ‘Alī bin e’l-Ḥüseyn Zeyne’l-‘ibād ve ‘ale’l-ḫaḳḳi’l-bāhir ve’l-mişbāḫi’n-nā’ir e’l-İmām Muḫammed Bāḳır ve ‘ale’l-lisāni’n-nāḫıḳ ve’l-aşli’l-bāsıḳ eḑḑalu’l-megārib ve’l-meşārıḳ e’l-İmām Ca’feru’ş-Şādıḳ ve ‘ale’l-ḫabīri’l-‘ālim ve’n-nūri’l-ḫāḳim e’l-İmāmu’l-Kāzım ve ‘ale’s-seyfi’l-mütenaşıır ve’l-‘urveti’l-vüṣḳā e’l-İmām ‘Aliyyü’r-Rızā ve’l-hādī ve’r-reşād ve mülhemü’s-sedād e’l-İmām Muḫammedü’l-Cevād ve ‘ale’l-‘ālimi’l-mekīn ve ḫabli’llāhi’l-metīn ve münḳadi’l-‘ārifin e’l-İmām ‘Aliyyü’l-Hādiyyü’l-Emīn ve ‘ale’ş-şırāḫi’s-sevī ve’n-nūri’l-muḏī ve’l-‘ālimü’l-vefi e’l-İmām el-Ḥasan e’l-‘Askerī ve ‘ale’n-nūri’l-İmān ve muzhiri’l-edyān ve müfessiri’l-Ḳur‘ān el-İmām Muḫammed ibni’l-Ḥasan el-Mehdī şāḫibu’z-zamān ve seyyidü’l-ins ve’l-cānn ve ḳurretü’l-a’yān ve mā[ni]’ju’l-cevri ve’z-zulmi ve’l-‘udvān şalla’llāhu ‘aleyhi ve ‘alā ābā’ihī ve ecdādhī ecma‘in.*

Hāze'n-nesebü li's-Seyyid İlyās bin Seyyid Hüseyn ibni's-Seyyid H'āce bin Seyyid Receb bin Seyyid Şemsü'd-dīn bin Seyyid Maḥmūd bin [Ahsen Seyyid Muḥḥammed/ Aḥmed?] ibni Seyyid Aḥmed bin Seyyid Nürü'd-dīn bin Seyyid Ca'fer bin Seyyid Şerefü'd-dīn bin Seyyid Mūsā bin Seyyid Kāsım bin Seyyid 'Alī bin Seyyid Yahyā Aşğar ibni Seyyid Yahyā Ekber ibni Seyyid Hüseyn zi'l-ibre (zī ṭum' ihi) bin Zeydü'ş-Şehbā (Şehid) İmām e'l-Ma'şüm Zeyne'l-Ābidīn bin 'Alī bin e'l-Hüseyn bin 'Alī bin Ebī Tālib 'Aliyyullāh bin Hāşım bin 'Abdü'l-muṭṭalib bin Kūşay bin Kilāb bin [Mürre bin] Ka'b bin Lüey bin Fıhr bin Mālik bin Mużar bin Kināne bin Hūzeyme bin Mehr bin Müdrike bin İlyās bin Ma'din bin 'Adnān bin Edū bin Evd bin Elyasā' bin Kālī' bin Übeyy bin Ḥaml bin Qaydā bin İsmā'īl ('aleyhi's-selām) bin İbrāhīmü'l-Ḥalīl ('aleyhi's-selām) bin Āzer bin Tāruḥ bin Nāḥūr bin Semā'un bin Erva' bin 'Amir bin ? ibni Şalūḥ ibni Efḥaş bin Sām bin Nūḥ 'aleyhi efdālī's-selām ibni Mālik bin (Nūḥ bin Ḥanūḥ) bin Sehlāyil bin Ādem bin ? bin Şīt 'aleyhi's-selām ibni Ādem 'aleyhi's-selām. Temme.

Nesebü Seyyid İlyās bin Seyyid Hüseyn bin Seyyid H'āce bin Seyyid Receb. İnnēhü seyyidün şāḥīḥu'n-neseb lā-şekke fīhi ve lā-şübhe fe-men şekke fī nesebihī fe-hüve ? min-Allāhi'l-müste'ān. Qala'llāhu sübhānehü ve te'ālā fī muḥkemi kitābihi'l-'azīz: {*Men cā'e bi'l-ḥaseneti fe-lehu 'aşru emşālihā*} {*ve aḥsinū*} {*inne'llāhe lā-yuzī'u ecra'l-muḥsinin*}.

İn nesebest tāmī. Muḥarrer geşt der-tārīḥ-i mäh-ı mübārek-i zi'l-ka'deti'l-mübārek sene erba'a ve erba'üne ve ḥamsemi'etiyye nebeviyye hicriyye ve şalla'llāhu 'alā-ḥayri ḥalkihī Muḥammed ve 'alā ālihī ecma'in. Ve'l-ḥamdü li'llāhi Rabbi'l-'ālemīn.

Seyyid Şālih bin Mūsā
Seyyid El-Muhtez Aḥmed bin Hüseyn
Seyyid Sādi bin İsmā'īl
Seyyid Şādık bin Behlül

[Der-kenâr 1]:

Lemmā nazartü bi-māfīhi ve iṭṭala'tü 'alā-ḥaḳkı fīhi fe-vecedtü muvāfiḳan li'n-nesebi'ş-şerīf ve muṭābıkan li-aşlihi'l-laṭīf fe-emzaytü 'alā-ḥālīhī. Ḥarrerehu'l-faḳīr e's-Seyyid Aḥmed e'n-Naḳīb bi-Āmedi'l-maḥmiyyeti kâ'immaḳāmu naḳībī'l-eşrāf bi-Koştanṭiniyye. 'Ufiye 'anhu.

Mühür: Ahmadu'llāh 'ala ? enām.

[Der-kenâr 2]:

e'l-Ḥamdü li'llāhi

Hāzihī şecere aşluhā aşıl fer'uhā nebīl ve mu'aṭṭar bihā errhu Celil bi-Muḥammed meḥbatī'l melaike ve vāḥiy ve't-tenzīl şalla'llāhu 'aleyhi ve Ālihī zü'l-ḳadri ve't-tebcīli arzuhā semāvāte ve'l-arz. Fe-nazartü bi-Āmedi'l-maḥmiyyeti fī ḥudüdi sene ve elf vahedi ve 'ışrīne el-hicriyye nebeviyye bi-ismihā 'alā-aşlihā min-nesebi'l-ensāb ferā'iz ḥāletuhü 'ani'l-irtiyāb. Fe-ḳabiltuhā ve emzaytuhā ve eslemtuhā aşlen şāḥibuhā e's-Seyyid Muḥyi'd-dīn bin e's-Seyyid Hüseyn bin e's-

Seyyid İlyās el-Mersum. Hāze'ş-şecere fe-hüve hadduhu e'ş-şehīr min-‘aṭrethi ve lā-tezvīre ? li-sādāti innehū **cemu'nā** bihim fi'l-cenneti 'ale'l-a' rāfi bi-Muḥammed ve Ālihī. Ve ene'l-faḳīru'llāhu'l-Ġanī e's-Seyyid 'Abdu'l-ḳādir bin Seyyid Muḥammed Naḳīb bi-Ḥalebi'l-maḥmiye. Afa'llāhu 'anhu.

[Der-kenâr 3]:

Bismillehirrahmānirrahīm

e'l-Ḥüseyn zī'd-Dem'a ibni Zeyd bin Zeyne'l-‘ābidīn ve lehu 'aḳabu münteşir. Ve hüve şāhibu'n-neseb. Ḥarrerehū İbrāhīm bin Muḥammed 'Alī ibni 'Aṭīfe e'l-Ḥaseniyi's-Sermerāmī

[Der-kenâr 4]:

e'l-Ḥüseyn zī'd-Dem'a ibni Zeyd ibni Zeyne'l-‘ābidīn ve lehu 'aḳabu münteşir. Ve hüve şāhibu'n-neseb. Ḥarrerehū Sulṭān ibni İdrīs e'l-Ḥasenī e'l-Müsevi'l-Berr bin Luṭfī'llāh.

[Der-kenâr 5]:

e'l-Ḥüseyn zī'd-Dem'a ibni Zeyd ibni Zeyne'l-‘ābidīn ve lehu 'aḳabu münteşir. Ve hüve şāhibu'n-neseb. Ḥarrerehū e'l-Faḳīr Ḥüseyn bin Naşru'd-dīn bin e'l-Ḥüseyn e'l-Mahm'ul 'iḳāb.

[Der-kenâr 6]:

e'l-Ḥüseyn zī'd-Dem'a bin Zeyd bin Zeyne'l-‘ābidīn. Ve lehu 'aḳabu münteşir. Ve hüve şāhibu'l-beyt. Ḥarrerehū e'l-faḳīr e'r-Reşīd Şālih bin 'Aṭīfe e'l-Ḥüseyn e'l-Ḥāmī.

[Der-kenâr 7]:

...rde Cāmi'-i Kebīr ḳapusının Ḥācī 'Oşmān andan Ḳaṭır belinde ... vuşul
(eksik)

Ek-3. Şecere'nin Fotoğrafları

Fotoğraf-1

Fotoğraf-2

Fotoğraf-3

Fotoğraf-4

Fotoğraf-5

Fotoğraf-6

